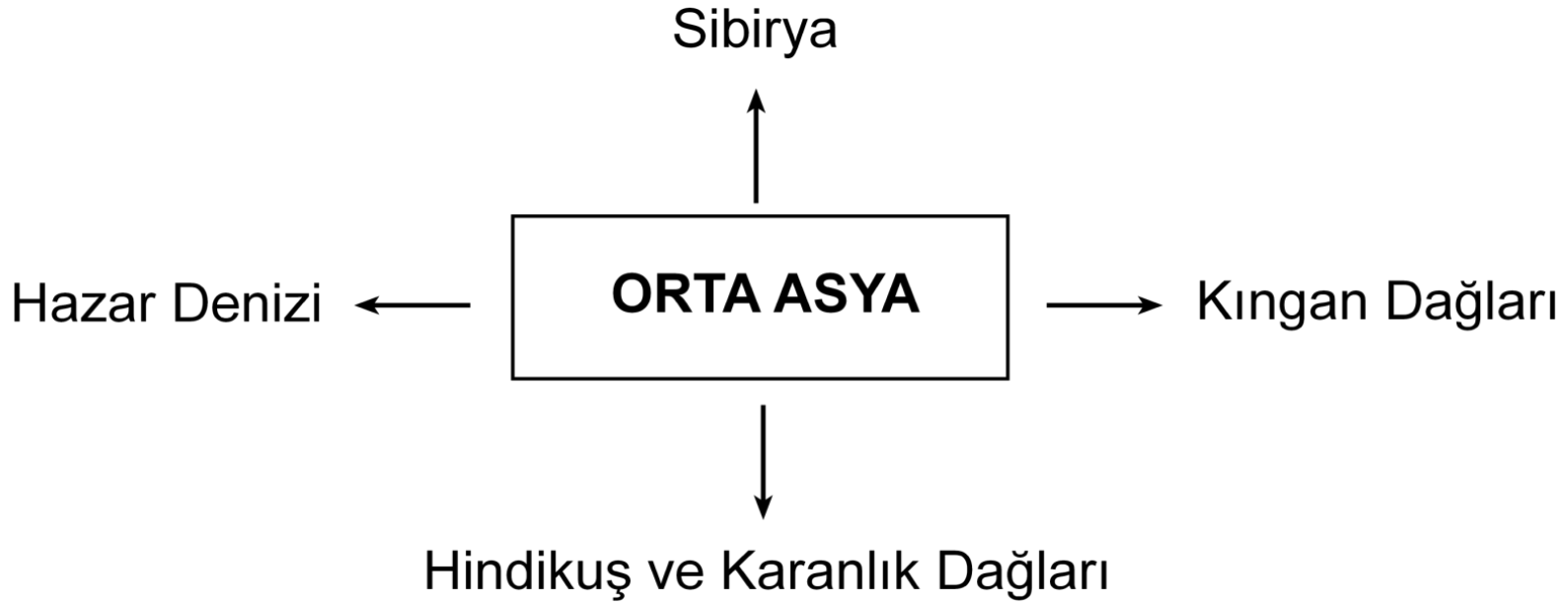

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

Türk Adının Anlamları;

- Güçlü, Kuvvetli , Törelî
- Türeyen, Türemek (Wanbery)
- Hukuk, Nizam Sahibi (Ziya GÖKALP)
- Olgunluk, Olgunluk Çağı (K.Mahmut)
- Migfer (Çin)

Orta Asya'da İlk Uygarlık Merkezleri;

- Anav (At ilk kez – En eski)
- Afanesyevo (Türklerin en eski)
- Andronova (Geniş alana yayılan)
- Tagar (Tunçtan aletler)
- Altay
- Karasuk (Demirin işlendiği)
- Kelteminar

Anadolu'ya Sırasıyla Akınlar Düzenleyenler;

- İskitler (İlk Topluluk)
- Avrupa Hunları (İlk Devlet)
- Sibirler
- Peçenekler
- Oğuzlar

İSKİTLER

- İlk Türk topluluğu.
- Atlı göçebeliğin ilk temsilcisi.
- Medler – Perslerle savaş
- Amazonlar, ilk Balballar
- TOMRİS
- Orta Asya'nın kuyumcuları (altın işlemeciliği)
- Pazarık Kurganı - Esik kurganı İSKİT → ASYA HUN ?
en eski halı altın elbiseli adam

ASYA (BÜYÜK) HUN İMPARATORLUĞU

- Bilinen İlk Hükümdarı; TEOMAN(TUMAN), Merkezi; ÖTÜKEN
Kuzey Şansi Anlaşması
Tanhu – Şanyü unvanları
Çin Seddi
- En parlak dönem METE HAN dönemi
 - Onlu ordu sistemi (onbaşı, yüzbaşı, binbaşı) M.Ö 209 KKK.
 - İpek Yolu üzerinde denetim
 - Orta Asya'da Türk Siyasi birliği
 - I.Göktürk Mukan, II.Göktürk Kapgan, Uygur
Moyen Çur (**DİKKAT!!!!**)
 - Islıklı Ok
 - Çin'i vergiye bağlama.

KAVİMLER GÖÇÜ (375)

- Balamir

Sonuçları

- Ortaçağ başladı.
- Roma imp. 2'ye ayrıldı. 476'da Batı Roma yıkıldı.
- Avrupanın etnik yapısı değişti
- Avrupa Hun Devleti kuruldu.
- Katolik Kilisesi ve Skolostik düşünce güç kazandı.
- Derebeylik (feodalite) ortaya çıktı.
- ❖ Almanların NİBELUNGEN destanında Kavimler göçü işlendi.

AVRUPA HUN DEVLETİ

- Kurucu: Balamir Merkez: Budapeşte
- Uldız döneminde Anadolu'ya ilk akınlar.
- En parlak dönem; ATİLLA dönemi (Tanrının Kırbağı – Etzel – **ARES'İN KILICI**)

↳ Batı Roma üzerine İTALYA ve GALYA seferi

Vatikan Seferinden vazgeçti.

↳ Doğu Roma üzerine I. ve II. Balkan Seferi

Margus ve Anatolius Ant. vergiye bağlandı.

- Bizans'ı ilk vergiye bağlayan

I. GÖKTÜRK (KÖKTÜRK) DEVLETİ

- Kurucu: Bumin Kağan, Merkezi: Ötüken
- Töles İsyanı – Avarları yıkma
- Bumin Kağan kardeşi İSTEMİ YABGUYYLA devleti yönetti. (İkili Yönetim)

❖ **DİKKAT** – İlk İkili Yönetim Asya Hunları

☆ İstemi Yabgu'nun Batı Politikası

↳ İpek Yoluna Hakim olmak için

GÖKTÜRK + SASANİLER = Akhun Devletini yıktılar.

GÖKTÜRK + BİZANS = Sasaniler yıprattı.

↳ Hz. Ömer'in İran'ı fethine ve burada
İslamiyet'in yayılmasına ortam hazırladı.

☆ En parlak dönem MUKAN KAĞAN dönemi.

☆ Soğdlu tüccar Maniah

Bizans'a gönderilen elçi ZEMARKOS

☆ ESARET DEVRİ → 50 yıl Çin esareti altında

Kürşat Ayaklanması → Başarısız

Kutluk Ayaklanması → Başarılı

II. KÖKTÜRK (KUTLUK) DEVLETİ

☆ Bağımsızlık mücadelesi vererek kuruldu. (T.C.'ye benzer)

☆ Kurucu; KUTLUK KAĞAN Merkez: Ötüken

↳ Vezir Tonukuk yardım etti.

↳ İLTERİŞ = DEVLET KURAN

Kapgan

☆ En parlak dönem → Bilge Kağan Dönemi
Kültigin
Vezir Tonyukuk

Adlarına Orhun Abideleri dikildi.

↳ Türk tarihinin ve edebiyatının
ilk yazılı eserleri (Mogolistan'da).

↳ Siyasetname-sosyal devlet anlayışı
Gençliğe hitabeye benzer (öğüt).

↳ Wilhelm Thomsen okudu.

↳ Yuluğ Tigin yazdı.

CÜVEYNİ – TARİHİ CİHANGÜŞA

Göktürk alfabesi oluşturuldu. (38 harf - ilk milli alfabe)

☆ İlk Takvim → 12 Hayvanlı Takvim

☆ KARLUK + BASMİL + UYGURLAR YIKTI.

Vezir TONYUKUK – İlk Türk Tarihçi ve Yazar

UYGUR DEVLETİ

- ☆ Kurucu: Kutluk Bilge Kül Kağan
- ☆ Din değiştiren ilk Türk devleti → Karahanlılarla din yüzünden savaştılar.
MAANİHEİZM - BUDİZM
↳ IŞIK DİNİ ↳ Temeli eşitliğe dayalı.

Et yemekleri yaak
Tapınaklarda ibadet şart

Yerleşik hayat - tarım - ilk köyler, kasabalar, tapınaklar, saraylar

Uygurlarda İlkler;

- Matbaada hareketli harf sistemi
- Hakaniye lehçesiyle ilk kitaplar
- Kütüphane-arşivcilik - Minyatür
- Ciltcilik – Örgün Eğitim
- Fresk, Çinicilik
- Ortaoyunu
- Töreyi yazılı hale getirme
- İpotek Senedi, Faiz, Bankacılık
- Turfanda sebzecilik

- Soğd alfabesi (ticari alanda) sonra 14-18 harfli Uygur alfabesi
- Uygurlar Moğolların Türkleşmesinde etkili.
- En Parlak Dönem – Moyen Çur
- Karabalasagun – Sine Uşi Yazıtları
- Kırgızlar yıktı.
- Kansu ve Tufan Uygurları olarak varlıklarını sürdürüyorlar.

DİĞER TÜRK DEVLETLERİ ve BOYLARI

1. KIRGIZLAR

- Moğollara ilk itaat eden Türk boyu
- Manas Destanı
- Yenisey Yazıtları

2. AKHUNLAR (EFTALİTLER)

- Afganistan dolaylarında.
- Göktürk + Sasani ittifakıyla yıkıldılar.

3. HAZARLAR

- Musevilik / Yahudilik (Semavi din)
- Hz. Osman döneminde Kafkasya'da İslam ordularıyla mücadele. (Belencer Savaşı)
- Hazar Barış Çağı – Adil ve hoşgörülü yönetim.

4. TÜRĞİŞLER

- İlk para bastıran – Baga Tarkan (Yarmak – Targış)
- Emeviler döneminde Orta Asya’da İslam ordularıyla mücadele. (Sulu Kağan)

5. AVARLAR (JUAN-JUAN)

- İstanbul’u ilk kuşatan (Sasanilerle)
- Slav toplumları askerlik ve teşkilatlanmada etkileme
- Bayan Han / Üzengiye öğretme

6. KARLUKLAR

- İslamiyeti benimseyen ilk Türk boyu.
- Karahanlıların kurucu unsuru
- Moğol hakimiyetine giren ilk Müslüman boy

7. SİBİRLER (SABARLAR)

- Sibirya'ya adını veren Türk boyu
- Anadolu'ya akınlar (VI. yy. – Kapadokya – Kastamonu)

8. MACARLAR

- **Liderleri Arpad**
- Hristiyan Katolik / İlk Türkoloji enstitüsü (Budapeşte)

9. BULGARLAR (OGURLAR)

Kubrat döneminde Büyük Bulgar Krallığı

- ↳ **Tuna Bulgarları:** Hristiyan Ortodoks oldular. (İstanbul'u kuşatma) / **ÇAR**
- ↳ **İdil (Volga) Bulgarları:** İslamiyeti benimsediler. (Abbasilerle ticaret sayesinde)
 - ↳ **Almış Han Döneminde**

10. OĞUZLAR (UZLAR) Oğuz Yabgu Devleti – B. Selçuklu D. ,
Osm.’yı kurdu.

11. PEÇENEKLER

- Devlet kuramadı / İstanbul’u kuşattı
- Oğuzlar ve Peçenekler Bizans ordusunda ücretli askerlik –
Malazgirt S.’da saf değiştirme.

12. KIPÇAKLAR (KUMANLAR)

- Bizans tarafından Oğuz ve Peçenekleri ortadan kaldırmakla görevlendirildiler.
- Eyyübi ve Memlük ordularının temeli
- “Codex Cumanicus” / En güzel boy
- Dede korkut ve Rus İgor Destanı

13. KİMEKLER

- Ülkelerini TUTUG denilen yöneticilerle yönettiler.

14. BAŞKIRTLAR

- Başkordostan Özerk Cumhuriyeti (Rusya'da)

AVRUPA'YA GÖÇ EDENLER

- Hazarlar
- Avarlar
- Sibirler
- Macarlar
- Bulgarlar
- Oğuzlar ve Peçenekler
- Kıpçaklar

DEVLET YÖNETİMİ

1. Boy birliği, boylar federasyonu
2. KAĞAN en üst yönetici (Töreye uymak zorunda → yetkileri sınırlı)
 - KURULTAY ve HATUN yardımcı

3. Hükümdar Unvanları;

Han, Hakan, Kağan, Şanyû, idikut, İlteber, İlteris, Tanhu, Kül-erkin, Yabgu

→ Sultan, Padişah, Şah YOK!

4. Hükümdarlık Sembolleri;

Örgin (Taht), Tuğ (Sancak), Kotuz/Sorguç (Tüy), Yay, Otağ (çadır), Davul, Yarlığ, Kama, Kılıç, Kur, Berge

OK → YOK!

Oksızlık → Bağımsızlık

5. HATUN/KATUN → Kağanın eşi.

- Kurultaya katılır.
- Elçi kabul eder.
- Hükümdar olmadığında devleti yönetir.

6. VERASET YASASI → Tahta geçmeyi düzenleyen kanun veya kural.

Eski Türklerde düzenli bir veraset yasası yok.

- ↳ Ülke hanedanının ortak malı
- ↳ Nedeni; KUT ANLAYIŞI (egemenliğin Tanrısal kaynaklı olması)
- ↳ Bu durumlar taht kavgalarına, ikili yönetme ve devletlerin kısa ömürlü olmasına neden oldu.

Hunlarda TU-KU

Göktürklerde AŞİNA

Uygurlarda YAĞLAKAR

ÜLÜŞ (Pay, Hisse)

7. KURULTAY / TOY / TERNEK → Devlet işlerinin görüldüğü meclis.

- Törenin değiştirilmesinde etkili.
- Para bastırma – vergi toplama yetkisi var.
- Yeri geldiğinde kağanı belirleme.
- TOYGUN → Kurultay Üyeleri: Kağan, Yabgu, Tigin, Şad, Buyruk, Ayguci, Hatun.

KAVRAMLAR

- Yabgu: Batının Yöneticisi.
- Kengeş Meclisi: Bilim adamlarından oluşan danışma meclisi.
- Ayuki → Hükümet
- Ayguci → Vezir
- Buyruk → Bakan
- Tudun → Vergi memuru/askeri vali
- Tarkan/Apa → Saray görevlisi/Komutan (Vezir Tonyukuk)
- Tigin → Prens

- Ataman / İnal / İnanç: Tigin Eđitmeni
- Şad / Tutuk → Askeri Vali
→ Tiđin Şad olunca yönetici olur
- Bitigçi / Tamgacı → Yazışma işlerinden sorumlu.
- Kenetçi → Danışman
- Otacı: Tabip, doktor.
- Ağılığ: Hazine

HUKUK

- TÖRE (Sözlü Hukuk) geçerli
Törenin oluşumunda;
 - Kağanın kararları
 - Kurultayın kararları
 - Toplumsal kurallar
- ★ **TÜZ (DİKKAT!)**

- Herkes uymak zorunda
- Kağan ve Kurultay değişiklik yapabilir.
- Şartlara göre kendini yenileyebilir.
- Değişmeyen Kurallar → İYİLİK – EŞİTLİK – ADALET - İNSANLIK
- Yazılı hale getiren UYGURLAR
- Hapis cezaları 10 günü geçmez. (göçebelikten)
- Yargan → Mahkeme Başkanı
- Yargu → Kağanın başkanlığındaki mahkeme

ORDU

- Ordu-Millet anlayışı (herkes asker) → ulusçu
- Ordu Komutanları: Kağan, Yabgu, Şad, Tigin, Boy beyleri, Tarkan
- Savaş taktikleri: Turan, Hilal, Bozkurt, Kurt Kapanı, Sahte Ricat, Vur Kaç
- Sü, Buğ, Böri, Yelme
- Pantolon, Deri Kuşak, Potin

EKONOMİ

TÖTÜ Kanalı

İpek ve Kürk Yolu denetimi

Dokumacılık, Dericilik, Demircilik

İlk parayı kullanan → GÖKTÜRKLER

İlk para bastıran → TÜRĞİŞLER

İlk madeni para → TARGİŞ / YARMAK

KAMDU / KUANPOYU / BÖZ

ÇAV (Kâğıt para)

SATIR (**DİKKAT!**)

İlk konserve – İlk serbest ticaret pazarı (Asya Hun - Çin) – Değiş tokuş (En çok **AT**)

SANAT

Uygarlara kadar taşınabilir sanat eserleri (hayvan
uslûbu)

Uygurlarla birlikte kalıcı mimari eserler: Tapınak ve
Saraylar

STUPA / BURKAN

Aplike

Bedizci

IR-KÜG

Türk Üçgeni – Kubbe Geleneği

SOSYAL HAYAT

- OGUŞ → URUG → BOD → BODUN → İL/EL
Aile Sülale Boy Millet Devlet
- Kün (halk) ≠ Bodun (millet)
- Toy (Şölenler), Yengi-Kün

DİN

- En eski inanç TOTEMCİLİK (ONGUN)
 - Atalar Kültü
 - Yer-Su inancı
 - Şamanizm (Şaman – Kam – Baksı)
 - Gök Tanrı
-
- Maniheizm ve Budizm → Uygurlar
 - Musevilik/Yahudilik → Hazarlar
 - Hristiyanlık → Avrupa'ya göç edenler

- Balbal : Mezar taşı
- Kurgan: Mezar
- Uçmağ: Cennet
- Tamu: Cehennem

- Yuğ: Cenaze töreni
- Umay: Tanrıça

YAZI - DİL – EDEBİYAT

- Göktürk (Orhun) Alfabetesi → ilk milli alfabe (38 harf): Kırgızlar, Bulgarlar, Peçenekler, Kıpçaklar kullandı.
- Soğd → Uygurlar ticari alanda.
- Uygur Alfabetesi → 14-18 harf → Moğollar ve Karahanlılar kullandı.
- İbrani → Hazarlar
- Kiril → Rusya'daki Türkler
- Arap → İlk Karahanlılar
- Latin → T.C. , Azerbaycan, Özbekistan, **KAZAKİSTAN!!!**

SÖZLÜ EDEBİYAT

- Sav: Atasözü
- Sagu: Ağıt
- Koşuk: Coşkun Şiir (Kopuz eşliğinde)
- Destanlar

DESTANLAR

- Oğuz Kağan → Asya Hunları
- Bozkurt ve Ergenekon → Göktürkler
- Türeyiş ve Göç → Uygurlar
- Manas → Kırgızlar
- Alp Er Tunga ve Şu → İskitler (Sakalar)

DİĞER DESTANLAR

- Şehname: İskit – Pers (Alp Er Tunga- Afrasyab)
- İgor: Rus – Kıpçak
- Nibelungen: Alman – Avrupa Hun (Etzel)
- Dede Korkut Hikayeleri: Oğuz – Kıpkaç

Yazılı Edebiyat

- Orhun Abideleri → II. Göktürk
- Yenisey Yazıtları → Kırgızlar
- Sine Uşı (Moyen Çor Yazıtı)
- Karabalasagun (Mani dininin özellikleri)
→ Uygurlar

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

- 12 Hayvanlı Takvim
- Hicri Takvim
- Celali Takvim
- Rumi Takvim
- Miladi Takvim
- Takvim-i Garbi